

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Kateřiny Vašků
Lexical Idioms in English
předkládané v roce 2018 v Ústavu anglického jazyka a didaktiky
FFUK

I. Stručná charakteristika práce

Předložená disertační práce se věnuje důležité problematice z oblasti frazeologie – lexikálním idiomům, dosud jak pro angličtinu, tak např. pro češtinu blíže nevyomezovaným a nevymezeným a jen sporadicky popsáným. Práce tedy přináší nové a zároveň diskutabilní téma.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Disertační práce prokazuje šíři autorčina odborného rozhledu v dané oblasti i její zručnost při práci s jazykovými (slovníkovými a korpusovými) daty, jejich sběru, klasifikaci i vyhodnocování. Autorka uvážlivě vybrala a adaptovala metodologii, její postuláty, zásady i omezení přijala, komentovala a podle vlastních zjištění obhajovala či zpochybňovala. V práci zároveň poměrně často zvažuje (a mnohdy i vícekrát opakuje) alternativní přístupy k pojetí lexikálních idiomů. S vědomím hraničního postavení lexikálních idiomů ve frazeologii však místy naznačuje alternativy tak, že to vyznívá jako autorčino jisté váhání, vysvětlitelné snad analyzovaným materiálem (zvoleným jazykovým vzorkem) a již zmíněnou nedostatečností širšího lingvisticky teoretického kontextu.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Disertační práce na základě analyzovaného jazykového materiálu představuje lexikální idiomy na škále centrální až periferní typy vymezené z hlediska výskytu a kombinací anomálií. Autorka si je vědoma šedé zóny mezi idiomatičností a (úplnou) kompozicionalitou významu, na řadě příkladů ji ilustruje a pokouší se komentovat jako problematický aspekt studie. Téma práce se tak jeví obtížné mj. proto, že sémantické anomálie a nekompatibilita jsou posuzovány intuicí, byť podepřenou (lexikografickými) daty. Tato intuitivnost však vede k relativnosti, subjektivním pohledům a hodnocením, a to může jít na vrub objektivnosti vědeckého popisu. Viz např. konstatovaná neprůhlednost specifikace významu u názvů jako *machine gun*, *driveway* (s. 134) aj.

Autorka se rozhodla posuzovat pravidelnosti a anomálie podle existujících analogií v systému (anglického) jazyka, nikoli podle současné produktivity v úzu (v práci reprezentovaném vzorkem z BNC). S přijetím tohoto přístupu může vyvstat otázka pojetí (slovtvorné) konverze v oblasti lexikálních idiomů jako anomálie – zejména v angličtině je konverze produktivním slovtvorným procesem, realizovaným zřejmě vesměs analogicky. Obdobně se lze ptát, zda k lexikálním idiomům patří (substantivní) kompozita tvořená od frázových sloves (která jsou idiomatická)?

Ve vztahu k tématu práce bych ráda uvedla ještě jeden aspekt, který se jeví problematický, a to obecně, nejen v práci: synchronní přístup k analýze lexikálních idiomů. Autorka se ho drží, což je zdůvodnitelné a vhodné. V analytické části práce však (možná nevyhnutelně) občas naráží na příklady, ve kterých je hranice mezi etymologií a synchronií diskutabilní, viz. např. s. 130:

„*Capacitor* is again a nominal base with *-er*, but this time the base already has an affix, ...“
V tomto tvrzení o názvu *capacitor* se navíc uvádí sufix *-er*, nikoliv náležitě *-or*. Podobně na s. 131 se mylně u názvu *tailored* píše o prefixu: „*Tailored* is a formally marked nominal base followed by a verbal prefix...“.

Struktura argumentace

Předložená disertační práce vyniká obsahovou promyšleností – má jasně vymezenou a formulovanou metodologii, východiska, cíl – a jí odpovídající kompoziční výstavbou (adekvátním členěním a přehledností) celého textu. Obsah je srozumitelně a vesměs přesně a jednoznačně formulován, práce přináší řadu důležitých, zajímavých i nových poznatků a fakt.

Formální úroveň práce

Disertační práce je vizuálně přehledná, zařazeny jsou v ní četné tabulky a grafy. Autorka pracuje naprosto koherentně se zkratkami i syntaxí bibliografických odkazů, vhodně a adekvátně užívá poznámkový aparát.

Práce s materiálem

Disertační práce je založena na dvou jazykových vzorcích: analyzuje 1000 jednoslovných lemmat náhodně vybraných z Britského národního korpusu a 500 preselektovaných lexémů z Oxford English Dictionary vyznačujících se sémantickou anomálií. Vzhledem k tomu, že pro anglický jazyk jde o zcela první analýzu lexikálních idiomů, i vzhledem k možnostem a rozsahu práce lze pochopit kvantitativní omezení lexémů i náhodnost výběru, adekvátní popis těchto idiomů by však vyžadoval rozsáhlejší materiálovou bázi. Analýza excerpovaného materiálu směřuje k stanoveným výzkumným otázkám, autorka na ně odpovídá na základě interpretace poznatků zjištěných z jazykových dat.

Vlastní přínos

Disertační práce průkazně ukázala, že anomální kombinatorika existuje uvnitř slova a ve frazeologii, a tím ověřila dosavadní poznatky v této oblasti zaznamenané pro češtinu (Čermák, Klötzerová) a navíc představila lexikální idiomy v angličtině. Za přínosný považuji zejména důkladnější popis jejich slovtvorných typů, neboť angličtina má oproti češtině některé specifické typy (particle compounds, combined and splinter formations), a ty jsou v práci popsány poprvé. Podobně jako u vyšších rovin bylo v práci dostatečně ukázáno, že i na úrovni lexému je pro anomální kombinace rozhodující hledisko sémantické a že formální a kolokační anomálie jako sekundární kritérium posiluje stupeň idiomatičnosti sémanticky nekompozicionálních lexémů. Tím se mj. dokládá, že pro jejich popis je přínosná kognitivnělingvistická analýza.

IV. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako *prospěla*.

Praha 6. srpna 2018

doc. PhDr. Ivana Bozděchová, CSc.